

bi "Ebhâsa Dair Fasil" da on dokuz bahis sıralayarak tartışan taraflar, tartışma konusu, deliller ve karşı deliller, tartışmaların nerede, ne zaman ve kimler huzurunda yapıldığı konularında ve bu tartışmaları ihtiva eden eserler hakkında bilgi vermiştir (*Keşfü'z-zunûn*, I, 220-223).

İslâm bilginleri bahis ve münâzaranın mantıkî kuralları yanında ahlâkî şartları üzerinde de durmuşlar; "âfâtü'l-bahs" veya "âfâtü'l-münâzara" gibi başlıklar altında, tartışmanın asıl gayesi olan gerçeğin ortaya çıkarılması düşüncesinin geri plana itilerek kibir, şöret, kendi bilgi ve zekâsının üstünlüğünü ispatlama, karşı tarafı zor duruma sokma ve küçük düşürme gibi ahlâk dışı duygu ve düşüncelerin tesiriyle yapılan tartışmanın kötülük ve zararına da dikkat çekmişlerdir (bk. Gazzâlî, I, 41-45).

Bahis Türkçe'de, bir işin sonucunu tahmin yoluyla önceden tesbit etmek hususunda iki kişinin yaptığı sözleşmeyi ifade etmek için de kullanılır. Buna göre kaybeden taraf kazanana bir şey ödemek mecburiyetindedir (bk. MÜSABAKA).

BİBLİYOGRAFYA:

Lisânü'l-'Arab, "bhş" md.; *et-Ta'rifât*, "bhş" md.; İbn Sinâ, *en-Necât* (nşr. M. Takî Dânişpejûh), Tahran 1364 hş., s. 112; Gazzâlî, *İhyâ*, I, 41-45; Taşköprizâde, *Miftâhü's-sa'âde*, II, 599; *Keşfü'z-zunûn*, I, 38-39, 220-223; Carra de Vaux, "Bahis", *JA*, II, 229; F. Gabrieli, "Bahîth", *EI*² (İng.), I, 949; a.mlf., "Bahş", *İDMİ*, IV, 52.

MUSTAFA ÇAĞRICI

BÂHİSETÜLBÂDİYE

(باحثة البادية)

Melek bint Hifnî Nâsîf
(1886-1918)

Mısırlı yazar, hatip, şair ve kadın hakları savunucusu.

Kahire'de doğdu. Devrinin tanınmış âlim ve ediplerinden Hifnî Nâsîf'ın kızıdır. Resmî bir okuldan mezun olan ilk müslüman hanım sıfatıyla yüksek öğrenimini kız öğretmen okulunda tamamladı (1905). İngilizce ve Fransızca öğrendi. Bir taraftan Kahire Emîriye kız okullarında öğretmenlik yaparken diğer taraftan da kadın hakları savunucusu olarak günlük gazetelere yazılar yazmaya başladı. Abdüssettâr el-Bâsîl ile evlendikten sonra öğretmenlikten ayrıldı. Ülkede kadınlarının uyanması ve kadın haklarının korunması için yazılar yazdı, kon-

Bâhîsetülbâdiye

feranslar verdi ve bu konuda gayret gösteren ilk Mısırlı müslüman kadın olarak dikkatleri üzerinde topladı. Muhammed Abduh'un, Kâsım Emîn ve babasının fikirlerinden faydalandı. Kadınların sosyal hayata girmelerini, bilhassa Mısırlı zengin hanımların ev işleri ve çocuklarının terbiyesiyle bizzat meşgul olup bu işleri hizmetçilere bırakmamaları gerektiğini yazı ve konferanslarında işledi. İslâmî değerlere son derece bağlı olan ve kadının örtünmesi gerektiğini savunan Bâdiye ileri sürdüğü görüşlerin canlı bir örneği olmaya çalıştı. Bu dönemde yazdığı yazılarda "Bâhîsetülbâdiye" imzasını kullandığı için daha sonra bu ad kendisinin lakabı oldu.

Kadınları eğitmek, onlara sosyal ve ekonomik konularda birtakım bilgiler vermek için gazetelere yazdığı yazılar yanında "İttihâdü'n-nisâ et-tehzîb" adlı bir de dernek kurdu. Trablusgarp felâketzedeleri için bağış topladı. I. Dünya Savaşı münasebetiyle evinde hemşire yetiştirmek üzere bir okul kurdu. Tutulduğu İspanyol hummasından kurtulamamış genç yaşta Kahire'de öldü. İmam Şâfiî'deki aile mezarlığına gömüldü.

Eserleri. 1. *en-Nisâ'ıyyât. el-Cerîde* adlı günlük gazetede yayımladığı örtünme, kız çocuklarının eğitimi, taaddüd-i zevcât gibi konulara dair yazılarını iki cilt halinde yayımlamayı düşündüyse de eserin ancak I. cildini yayımlayabilmiştir (Kahire 1328). 2. *Hukûku'n-nisâ*. Kadın haklarına dair olan bu eseri âni ölümü sebebiyle yarım kalmıştır. Bunlardan başka 1911'de Mısır'da yapılan bir kongreye sunduğu ve kadının durumunun düzeltilmesiyle ilgili on maddelik bir programdan oluşan basılmamış bir tebliği bulunmaktadır.

Mısırlı hanım yazarlardan Mari Ziyâde (Mey) onun biyografisine dair *Bâhîsetü'l-bâdiye* adlı bir eser yazmıştır (Kahire 1920).

BİBLİYOGRAFYA:

Brockelmann, *GAL Suppl.*, II, 728; III, 256-258; Ahmed el-İskenderî — Mustafa İnânî, *el-Vasîl fi'l-edebî'l-'Arabî ve târîhihi*, Kahire 1335/1916, s. 342-345; Ziriklî, *el-A'âm* (Fethullah), VII, 287-288; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, XIII, 5-6; a.mlf., *A'âmü'n-nisâ*, Dimaşk 1378/1959, V, 74-101; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 245-246; *el-Menâr*, XXI, 105-109, 163-168; Serkis, *Mu'cem*, II, 1788-1789; Th. Philipp, "Malak Hifnî Nâsîf", *EI*² (Fr.), VI, 213.

ALİ ŞAKİR ERGİN

BAHÎT, Muhammed

(محمد بخيت)

(1854-1935)

Mısır başmüftüsü.

10 Muharrem 1271'de (3 Ekim 1854) Mısır'ın Asyût eyaletindeki Mutîa köyünde doğdu. 1865'te Ezher'e girdi. Bahrâvî, Hasan et-Tavîl, Demenhûrî, Muhammed el-Mehdî, Abdurrahman b. Muhammed eş-Şirbînî gibi âlimlerden Arap dili, belâgat, fıkıh, usûl-i fıkıh, hadis, tefsir ve mantık gibi çeşitli dersler aldı. 1875'te mezun olduğu Ezher'de müderris olarak görev alan Muhammed Bahît el-Mutîi, Kalyûbiye eyaleti kadılığına tayin edilinceye kadar (1880) sürdürdüğü bu görevi sırasında, Muhammed Abduh'un desteklediği Ezher reformuna karşı gelişen muhalefetin içinde yer aldı.

Kalyûbiye kadılığıyla başlayan adli görevini Minye, Port Said, Asyût, İskenderiye kadılıklarıyla sürdürdü. Bu arada Adalet Bakanlığı'nda müftülük ve müfettişlik gibi bazı yüksek devlet memurlukları ile Türk Kadısı Nesîb Efendi'ye vekâleten Mısır başkadılığında da bulunan Muhammed Bahît, 21 Aralık 1914'te Mısır başmüftüsü oldu. Bir müddet er-Râbîtatü's-Şarkıyye'ye üye olduysa da daha sonra bu üyelikten istifa etti (1925).

Mısır başmüftülüğünden emekli olduktan sonra (1921) evine çekilip tedrisle ve fetva vermekle meşgul oldu. Hanefî fıkının inceliklerini ve Şâfiîler'le Hanefîler arasındaki ihtilâfları çok iyi bildiği için zamanının fıkıh otoritelerinden sayılan Bahît, İslâm dünyasının her tarafından çeşitli fikhî meselelerle ilgili soruları içeren mektuplar alır, evi fetva soranlarla dolup taşardı. Fetvalarının yazımı ve çeşitli ülkelerdeki talebelerine ulaştırılması için özel kâtipler tutmuştu. Bu kâtip-

Muhammed
Bahit

lerin aylık ücretleriyle talebelerine gönderdiği mektup ve kitapların posta masraflarını bizzat karşılayan Bahit 20 Receb 1354'te (18 Ekim 1935) Kahire'de vefat etti.

Eserleri. Eserlerinin çeşitliliğinden anlaşıldığı üzere İslâm'da hükümet şekli, din ve toplum hayatında kadının yeri, Kur'an'ın tercümesi ile ilgili tartışmalar vb. güncel meselelere ilmi ve aktif bir şekilde katılan Muhammed Bahit, İslâm'ın Batı bilim ve teknolojisiyle karşı karşıya gelmesi sonucu ortaya çıkan problemlere de eğilmiş bir âlimdir.

Sayıları yirmiyi aşan eserlerinden bazıları şunlardır: *Hakikatü'l-İslâm ve uşûlül-'l-hükûm* (Ali Abdürâzık'ın *el-İslâm ve uşûlül-'l-hükûm* adlı eserine yazdığı bir red-diyedir, Kahire 1344); *el-Mürhefâtül-Yemâniyye fi 'unuhi men kâle bi-bu'îlânî'l-vakf 'ale'z-zürriyye* (Kahire 1344); *İrşâdül-kâri' ve's-sâmi' ilâ enne't-talâk izâ lem yu'dif ile'l-mer'e gayru vâki'* (Kahire 1348); *Hüccetullâh 'alâ halîkatih fi beyâni hakîkatih'l-Kur'an mine'l-'ulûmî'l-kevnîyye ve'l-'umrânîyye* (Kahire 1323); *el-Cevâbü's-sâfi fi ibâhâti't-taşvîri'l-fûtûgrâfi* (Kahire, ts.); *Risâle fi aḥkâmî kırâ'atî'l-fûnûgrâf* (Kahire 1324); *el-Ḳavlül-müfid fi 'ilmi't-tevhîd* (Kahire, ts.); *İrşâdül-ümme ilâ aḥkâmî ehli'z-zimme* (Kahire 1317); *Aḥsenül-kelâm fîmâ yete'al-laḳu bi's-sünneti ve'l-bida'i mine'l-aḥkâm* (Kahire 1320); *el-Ḳavlül-câmi' fi't-talâki'l-bid'i ve'l-mütetâbi'* (Kahire 1320); *İzâhatül-vehm ve izâletül-iştibâh 'an risâleti'l-fûnûgrâf ve's-sî-kûrtâh* (Kahire 1324); *el-Ecvibetül-Mıṣriyye 'anil-es'ileti't-Tûnisîyye* (Kahire 1324); *el-Bedrüs-sâtî 'alâ Cem'i'l-cevâmi'* (İbnü's-Sübkî'nin *Cem'u'l-cevâmi'* üzerine yapılmış bir şerh olup usûl-i fıkıh ile ilgilidir, Kahire 1332); *Taḥîrül-fu'âd min denesi'l-i'tikâd* (Kahire 1318).

BİBLİYOGRAFYA :

Serkis, *Mu'cem*, I, 538-539; Brockelmann, *GAL Suppl.*, III, 329; Zirikli, *el-A'lam*, VI, 274; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mu'ellifin*, IX, 98-99; A. S. Fulton — M. Lings, *Second Supplementary Catalogue of Arabic Printed Books in the British Museum*, London 1959, s. 564; *el-Kâmûsü'l-İslâmî*, I, 284-285; "İlâ Rahmetillâh", *Mecelletü'l-Ezher*, VI, Kahire 1354/1935, s. 583; "Vefâtü's-şeyh Muhammed Bahit", *Mecelletü'r-risâle*, sy. 121, Kahire 1354/1935, s. 1757; F. De Jong, "Bakḥit al-Muṭi' al-Ḥanafî", *El' Suppl.* (İng.), s. 121.

CENGİZ KALLEK

BAHNÂME

(باهنامه)

Eski tıpta

başta cinsî rahatsızlıkların tedavisi olmak üzere cinsî konulardaki her türlü meseleyle ilgili bilgileri içine alan bir kitap türü.

Bahnâme kelimesi, "cinsî arzu, şehvet" mânâsına gelen Arapça bâh ile Farsça "risâle, kitapçık" anlamındaki nâme kelimelerinden meydana gelmiştir.

Günümüz tıbbında da "cinsî yetersizlik, düzensizlik ve bozukluklar" adı altında ele alınan bu konu "Mevzûâtül-ulûm" gibi ilimlerin tasnifiyle ilgili eski eserlerde tıp ilminin bir kolu sayılmıştır. Fakat uğraşma alanının özelliği ve genişliği sebebiyle "İlmü'l-bâh" veya "İlm-i Bâh" başlığı altında müstakil olarak ele alınan bir dal haline gelmiştir. Bu konuda bahseden eserlere genel olarak "Bahnâme" veya "Kitâbü'l-Bâh" adı verilmeyle beraber her eserin ayrıca özel bir adı da vardır. Bunlar, içinde kitabın yazıldığı dildeki gelin, nikâh, zevk, gençlik, kudret gibi konularla ilgili tabirlerin bulunduğu "el-Urs ve'l arâis", "Kitâbü'l-İzâh fî esrârî'n-nikâh", "Kitâbü Câmîi'l-lezze" gibi isimlerdir.

Bu alanda kaleme alınan Arapça, Farsça ve Türkçe kitaplarda nikâha, dinî ve tıbbî bakımdan cimâ âdâbına yer verildiği gibi bu konudaki her türlü yetersizlik ve rahatsızlıklara çare olacak çeşitli ilâçlar da gösterilmiştir. Ayrıca tenâsül hastalıkları, hamilelik, bunları önleyici ilâçlar, doğum, hamilelik esnasında ve sonrasında ortaya çıkan rahatsızlıklar, sebepleri, tedavi usulleri, yeni doğan çocuklarla ilgili çeşitli tıbbî bilgiler, çocuk yetiştirme ve terbiyesi hakkında tavsiyeler çeşitli bölümler halinde bu tür kitaplarda yer almıştır. Bu eserlerde görülen müstehcen hikâye ve masalların

da, sebepleri psikolojik olan cinsî rahatsızlıkların tedavi maksadına yönelik olduğu ifade edilmektedir. Yapılan yeni araştırmalar bilhassa cinsî iktidarsızlığın ana sebepleri arasında kıskançlık, eşlerin birbirine ilgisizliği, huzursuzluk, korku ve heyecan gibi psikolojik faktörleri göstermektedir (Songar, s. 363). Bunların giderilmesi için tedavide bazı ilâç ve gıda formülleri yanında göze ve kulağa hitap eden usuller de faydalı bulunarak bahnâmelerde tavsiye edilmiştir. Ancak bu maksatla bazan minyatürlü eserler ortaya konularak aşırılığa ve müstehcenliğe düşüldüğü gibi, tür hakkın-da yanlış kanaatlere sebep olan ve bu eserlerin sadece açık saçık hikâyelerden meydana gelmiş kitaplar kabul edilmesine yol açan hikâyelerden ibaret geniş bölümlere sahip bahnâmeler de yazılmıştır.

Erkek ve kadında ortaya çıkan cinsî rahatsızlıklar genel olarak yetersizlik şeklinde kendini göstermektedir. Erkek tekine "impotens", kadına "frigidite" denilen bu rahatsızlığın sebepleri arasında az da olsa cinsî organlara ait bazı hastalıklar, şeker ve damar hastalıkları ile yaşla ilgili ve hormon yetersizliğine bağlı olanları da vardır. Bunlar çeşitli ilâçlar, gıdalar ve formüllerle tedavi edilmeye çalışılmış, bahnâmelerde bu maksatla bazı kuvvetlendiriciler (tonik) ile uyarıcılar da (stimultan) tavsiye edilmiş, bu özelliklere sahip macun ve şurup formüllerine yer verilmiştir. Türün ilk örnekleri, sıcak bölgelerde iklimin tesiriyle erken bulûğa erme neticesi erken iktidarsızlığa düşme şeklinde yaygın görülen cinsî yetersizlikleri tedavi maksadıyla daha çok o beldelerde Arapça ve Farsça olarak kaleme alınmıştır.

İslâm kültür dairesi içerisinde Arap-Fars kültürlerinin doğrudan etkisinde kalan Türkler de zamanla bu eserleri tanımış, Türkçe'ye çeşitli tarihlerde muhtelif bahnâmeler tercüme edilmiştir. Türk dilinde bilinen en eski bahnâme, XIV. yüzyılda Saruhan oğlu Ya'kûb b. Devlet adına Nasîrüddîn-i Tûsî'ye izâfe edilen Farsça *Bâhnâme-i Pâdişâhî*'den yapılmış olan tercümedir. Osmanlılar'da bilinen ilk bahnâme tercümesi de yine aynı eserden Mûsâ b. Mes'ûd tarafından yapılmıştır (her iki eserin Arapça, Farsça ve Türkçe yazma nüshaları için bk. Şeşen, s. 378-380). II. Murad adına yapılan bu tercümede insan mizaçları, sağlık için